

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Didaci Covarrvvas A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis
... Opera Omnia**

**Covarrubias y Leyva, Diego de
Antverpiae, 1610**

De libræ auri, vel argenti examine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-96556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-96556)

CAPVT IV.

Quanam ratione sit examinanda
libra in iure.

S V M M A R I A.

Argenti libra, qualiter intelligatur.
Auri libra, quomodo aestimetur in iure.
Libra quandoque non pondus, sed numerus est.
Sæptimum generis neutrius expenditur, aliquotque loquendi modi traduntur.
Talenta vicia examinantur ad rationem & valoris & ponderis.

Quandoque legibus, auri vel argenti libra iure multæ indicitur, aut ratione pœnæ ob crimen aliquod exponitur quod passim constat, & ideo oportet inquirere, qualiter sit in hisce legibus libra aestimanda, & expendenda. Etenim ubi libra ut pondus auri, vel argenti, indicitur, erit referenda in tot argenteos denarios, vel aureos numos, quos Romana lege, Regia, vel provinciali ex duodecim vnciis auri, vel argenti percipiuntur. Quæ quidem ratio facillime haberi poterit ex his, quæ hoc in tractatu tradidimus. Sic sane est interpretanda decisio l. 2. C. de Episcopa. aud. en. Lab. ex. am. C. quorum appellatio non recip. quibus quidem temere appellanti pœna imponitur quinquaginta librarum argenti, & quandoque centum indicta est. l. civitas. C. de officio rectoris promota. Argenti etenim libra qualibet duodecim vnciarum æstimatur nonaginta sex numis argenteis Regalibus iustissimi ponderis, nempe draehmalibus, aut centum ex his, quæ publica, & Regia percussit autoritate commutationibus expenduntur, quemadmodum ex cap. 2. deduci facillime poterit.

Eodem pacto est accipienda pœna triginta librarum argenti, quæ sacrilegis infertur in cap. quisquis. 17. q. 4. Ex Ioanne Papa octavo, & Ivone Garnotheni l. 2. tit. de sacrileg. Quamvis in hac specie, quia hæc pœna indicitur ex argenteo purissimo, quod vulgo Plata, acendrada dicitur, maior erit æstimatio faciendæ cuiuslibet argentei numi: cum hi numi, quibus utitur in commutationibus, etiam si argentei sint, habent tamen aliquam zris partem admittant.

Ex his etiam constat interpretatio l. properandum. §. sin autem mag. C. de iudic. & l. vnicæ C. de ratio. oper. publico. quibus constituto Romano pœna infligitur librarum auri certo quoda ditione numero. Etenim quælibet libra ex his referenda in septuaginta duos solidos, seu aureos numos Iulianiani, vel quadraginta octo aureos veteres Romanorum, aut duplos aureos in his regnis signatos autoritate Regum Catholicorum Fernandi, & Elisabeth. [l. 1. tit. 21. l. 2. Recop.] Hoc ipsum notandum est ad l. si quis sepulchrum. C. de sepulchro v. olar.

Quandoque libra non pondus, sed numerus est, qui hoc nomine censetur, aut sane hoc libræ nomine paucorum numerum numerus significatur. Quod Budæo explicat l. 4. de Ass. Ex quo refert Carolus Mol. de con. act. q. 100. n. 781. Circa temporalium Iulianiani libræ staterem fuisse aureæ non magni ponderis, atque inde inducit, etiam olim libræ fuisse numeralē longe minorē iusta & ponderali duodecim vnciarum. Quod inde forsitan procedit, quia Iulio Polluce auctore, cuius in cap. precedenti. meminimus, stater aureus mina dictus sit, minā autē Græcā ditionē perique libræ Latine interpretatur, tamen si ad exactā libræ & minæ rationē discrimen sit inter hæc duo pondera constitutendū, sicut probat Georgius Agricola libra de ponderibus & mensuris. Quamobrem stater pondus quatuor drachmarum libræ dici potuit, & e ratione numerus quatuor drachmarum auri, & numerus item aureus quatuor drachmarum dici potuit tunc libræ numeralis. Quod mihi admodum arridet ad plerasque Iustiniæ Codicis leges intelligendas, præsertim ubi pœna gravissima argenti potest si auri libræ ad rationē duodecim vnciarum iudicentur. Hinc denique existimat Carolus l. vltim. C. de cupressis. libr. 11. non de libræ auri ponderali, & sic duodecim vnciarum, sed de libræ auri numerali, aut numerati fore intelligendam. Statutum enim est in d. l. vlt. Quod plantati singulas novellas cupressi Iuco Daphnensi, vel litori Antiocheno dentur singule auri libræ: qui vero vel vnam cupressum e sylva tulerit, in pœnam quinquaginti libras auri solvat. Nam si auri libræ illa ponderalis intelligatur, quæ septuaginta duos solidos aureos appendit, nulla esset nec pretii, nec pœnæ proportio: quæ ratione videtur, non esse hanc constitutionē

intelligendam de libræ ponderali, sed de numerali, vel numerali, quamvis incertum nobis sit, quanti hæc fuerit pretii vel estimationis: si quidē quod de libræ auri quatuor drachmarum diximus, non est ita certum, nisi eam sententiam ad libræ quis retulerit, quam explicuimus in vltimis precedentis capitis verbis. Id quidem admonemus observandum esse ad plures leges iuris civilis, quarum aliquot in initio huius capitis tradidimus, item & ad l. additios. C. de episc. audien. Sunt tamen qui in d. l. vlt. C. de cupressis. non quinquaginta libras, sed quinque libras auri legant, idque magis convenit l. 1. C. eo tit. atque ita in Codice Gregorii Haloandri legitur.

Apud Gallos in usu est, & à quingentis annis in usu fuisse legitur, libra numeralis, quæ valet viginti solidos Turonenses, quorum quilibet valet duodecim denarios Turonenses, vt scribit Carolus Molinæus in d. q. 100. nu. 781. Septem autem solidi Turonenses didrachmum efficiunt, vt ex Budæo explicuimus in ca. precedenti, §. vlt. n. 7. atque ideo hæc libræ numeralis, quæ valet viginti solidos Turonenses, valet sex Regales numos argenteos, quos drachmales esse apud nos probauimus in cap. 2. aut paulo plus propter ponderis diminutionem.

Andreas item Alciatus l. 3. dispensatio. c. 9. alterius Italicæ libræ numeralis meminit, quæ nostris continet centum grecis marauecinis, scribit etenim, sestertium neutrius generis valere centum libras monetæ Bononiensis, aut Italicæ. Hæc autem sestertium valet, & iuxta propriam eius æstimationem continet mille numos sestertios, vel ducentos, ac quinquaginta denarios. Vnde prædicta libra valet duos denarios & dimidium, sic sane decem numos sestertios.

Habent & Valentini in Hispania Tarracoeni suam numeraliam & numeralē libræ, qua passim vtuntur. Quæ quidem libra valet viginti solidos itidem Valentinos: quorum quilibet valet decem & octo æreos nostros marauecinos. Idcirco valet libra decem Regales numos argenteos, quibus modo vtitur, & viginti grecos marauecinos. Poteritque libra ista æstimari decem argenteis drachmis, & dimidia.

Ceterum quod modo diximus, sestertium neutrius generis valere mille sestertios numos, probatur à Gulielmo Budæo aliquot auctoribus lib. 1. de Ass. eiusdem sententiæ sunt Leonardus Potius lib. de sestertio. & Alciatus lib. 3. dispensatio. c. 9. & lib. 5. Pæverg. c. 27. Quamobrem sestertium neutrius generis valet, ac appendit ducentos quinquaginta denarios argenteos Romanos: atque ideo apud nos æstimabitur decem milibus grecorum marauecinorum: seu quadrantum, quibus vtitur. Erit autem ponderis Marcharum quatuor, & dimidie, atque insuper vncie dimidie. Sed Georgius Agricola lib. 2. de pondere & temperat. moneta. existimat, sestertium neutrius generis non differre à sestertio masculini generis: atque ideo sestertia eiusdem valoris esse censet, cuius sunt & sestertii, vt plane secundum hanc opinionem sestertium fuerit quarta vnius denarii pars. Et profecto is auctor iure videtur dissentire à Budæo, dum se censet, sestertium ita dictum esse genere neutro, quod duas efficiat argenti libras, & dimidiam: nempe ducentos, ac quinquaginta argenteos denarios. Nam libra non constat ex centum denariis, nec adhuc ex centum drachmis: quemadmodum ipse Agricola diligentissime omnium ostendit lib. 4. de Ponderibus Romanis, nisi quis velit deductione Budæi probare ab ea opinione, quæ denarium fere drachmæ æqualem facit, ac deinde libræ centum drachmis constare, quæ quidem sententia defendi nequit, si rem exacte ad propriam rationem, & verum pondus deducamus. Quod si res ista sit ad pondera non ita exacte æqualia referenda, poterit ipsa Budæi deductio admitti, aut tandem asseuerabimus sestertium ita dictum fuisse, quod constet ex ducentis denariis, & dimidia alterius centenarii parte: quasi habeat duos centenarios numeros, & dimidium. Sed & his ommissis nos potius admittimus discrimen à Budæo traditū inter sestertia & sestertios, vt tandem sestertium generis neutrius mille sestertios, aut mille numos cōplectatur argenteos, quorum quilibet ad valorem decem marauecinorum superius constitutumus. Hæc verò æstimatio constat ex multis veterum auctorum locis, quorum aliquot hoc in loco subiciam. Nam præter Plutarchum in Fabio Maximo, & Martialem lib. 1. in Epigrammate de Gauro in Prætozem, apud Ciceronē actione tertia in Verrem, ducenta quinquaginta sestertia dicuntur semel, quæ paulo ante significata fuerant ducentis quinquaginta milibus sestertiorum: Repente, inquit, recitatur vno nomine sestertium ducenta quinquaginta millia

iusu prætoris data. de eadem pecunia reddita à Verre paulo post loquutus inquit: Numeratur illa ducenta quinquaginta sestertia Syraculani. At hoc ipsum & Tranquillus in Othone inquit, ante paucos dies pro impetrata dispensatione seruo Cæsaris decies sestertium excusserat. Hoc subsidium tanti cæpti fuit, ac primo quinque spiculatoribus commissa res est, deinde decem aliis, quos singuli binos producerant omnibus dena sestertia representata, & quinquaginta promissa: per hos sollicitati reliqui. Hæc Tranquillus. Idem manifestum fit ex Plinio, & Macrobio. Nam Asinium celerem Mullum piscem sestertis octo emisse, scribunt quidam, cum Plinius lib. 9. capitul. 17. memoriam tradiderit, Asinium Mullum emisse octo millibus numum, & de eodem Macrobius lib. 3. Saturnaliorum, cap. 16. testatur, Mullum emisse septem millibus numum. audi tandem de Crispino Iuuenalem Satyra 4.

*Mullum sex millibus emi
Aequantem sane paribus sestertia libris.*

Etenim Mullus sex millibus emptus numis, & sic sestertius masculini generis pendebat libras sex pro numero sestertiorum generis neutrius, quibus emptus fuerat. Et apud eundem Iuuenalem Satyra 1. satis apparet, sestertium generis neutrius multo plus esse æstimandum, quam sestertius numus æstimetur. Alioqui ridiculus esset tatus Pœtæ conatus, qui aleam maximopere vituperat, ac reprehendit ex eo, quod pecuniæ maxima quantitas in ea perdatur ita enim inquit:

*Et quando yberior visiorum copia? Quando
Maior auaritia patuit finis? Alea quando
Hos annos? Neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabula, posita sed luditur arca.
Prælia quam a illic dispensatore videbis
Armigero simplex ne furor sestertia centum
Perdere, & horenti tunicam non reddere seruo?*

Quod si, ut opinatur Agricola, sestertium generis neutrius quarta esset, ut sestertius, denarii pars, furor hic ludentis posita arca, nec tunicam seruo reddentis ad viginti quinque referendus est denarios argenteos, quos vel quilibet loculus caperet, quorumque summa est adeo modica, ut solus hic Iuuenalis locus conuincat Agricola sententiam. Præsertim quia ipse multa auctorum loca mendum habere censeat, quæ nostram hæc rationem potissimum adiuuant, cum & notam sestertii cum nomine numerali distributio aliter interpretetur, quam sit consonum congruæ interpretationi. Sic enim H.S. deni, ab eo decem sestertii intelliguntur, at sestertium dena millia ex hisce notis, H.S. dena intellexit, multaque adducit testimonia ex Cicerone, Plinio, & Antonio, apud quod nos sestertia interpretamur, non sestertium in genituo casu pluralis numeri. Sic Tranquillus in Caligula: Compererat Prouincialem locupletem ducenta H.S. numerasse vocatoribus. Ducenta enim sestertia interpretamur Item apud Plinum lib. 29. cap. 1. dum is scribit, multos præterea medicos, celeberrimosque ex his Cassios, Capitatos, Aruntios, Albutios, Rubrios, 250. H.S. annua mercede his fuere apud principes, intelligimus ducenta quinquaginta sestertia. Sic denique apud Tacitum annalium lib. 2. qui ita scribit, datum liberis eius ducena H. S. singulis, qui sexus virilis essent. Ducena sestertia, non ducena sestertium accipimus, etiam refragante Agricola, qui in æstimatione constituta omnibus his summis non dissentit à nobis, cum & si intellexerit, ducena sestertium, nihilominus interpretatur bis centum mille sestertios qui efficiunt ducenta generis neutrius sestertia, quam summam & nos admittimus. Fit igitur, ut sestertium generis neutrius valeat mille sestertios generis masculini, quod & Antonius Sabellicus in Suetonium adnotauit. Quin & Andreas Alci. in adnotationibus ad Cornel. Tacitum lib. 11. legit inibi dena sestertia, & asserit ea æstimari decem millibus sestertiorum generis masculini.

Illud vero non prætermittam, quod Budæus, & Agricola scripsere, nempe maximum esse discrimen inter hæc duo decem millia sestertium, vel numum, sestertiorum inquam, vel numerum, & decies sestertium, vel sestertiorum. Nam decem millia sestertium, significant decem neutrius generis sestertia: at decies sestertium, idem est, quod decies centum millia sestertiorum, id est, mille sestertia. Hoc ipsum tot probatur auctoritatibus, ut possimus eandem hic omittere. Nam quemadmodum cum à numis sestertis & sestertia genere neutro fit transitus, numerus milies

multiplicatur, ita cum ad eam loquutionem ventum est, quæ per aduerbia numeralia enunciat, sestertia singulari genituo fiat. Etenim si centum sestertia dicam, centum millia sestertiorum intelligere debeo: quod si centies sestertia dicam, non iam centum sestertia, sed centies centena sestertia subintelligenda sunt. Et apud Martialem locus hæc de re insignis lib. 1.

*Si dederim superi decies tibi millia centum,
Dicebas nondum Scaiola factus eques,
Qualiter o viuum, quam large, quamq, beate
Riserunt faciles, & tribuere Dei,
In ius, o fallax, atque inficiator eamus.
Aut vine, aut decies Scaiola redde Deis.*

Plutarchus hoc idem testatur in Antonio ita scribens Rom. quinque & viginti myriades drachmarum decies nominant. Constat etenim sestertiorum decies, centena millia efficiere denariorum, drachmarum vero ducenta quinquaginta millia, aut viginti quinque denariorum myriadas. Nam Græci Myriada dicunt decem millia. Sed & hæc locutionem præter Budæum, & Agricola, ita explicarunt Andreas Alciatus in adnotationibus ad Cornelium Tacitum lib. 13. & Baptista Egnatius ad Tranquillum in Augustino, & in Caio Cæsare. Eandem significationem ipse Budæus libro primo de Assæ, per casum ablatiuum singulari numeri pronunciat, & insinuat in hunc modum, decies sestertio, à quo dissentit Agricola ubique leges, decies sestertium, non decies sestertio. Decies igitur sestertium significat decies centum mille sestertios, aut mille sestertia, quæ summa efficit ad nos decem computos, vulgo dicimus, decem centos.

Extat & de sestertio neutrius generis pulcher locus apud Aelium Lampridium in Helio Gabalo, ita enim inquit, fertur & meretricem notissimam, & pulcherrimam redemptam C. H. S. eamque intactam velut virginem coluisse. Huic eodem priuato cum quidam diceret, non times pauper fieri dixisse dicitur, quid melius, quam ut ipse heres mihi sum, & vxori meæ. Hæc Lampridius ea commemorans inter modestas Helio Gabali largitiones, & ideo centum sestertia apud eum intelligo in genere neutro, ut hæc summa sit apud nos vnus computus, ut vulgari dictione vtar, quod sit apud Lampridium de sestertis masculini generis intelligeremus, non esset profecto vel pili facienda in homine dignissimo ea liberalitas, nec verosimile censeretur tam vile pretium meretricis pulcherrimæ & notissimæ Campanæ autem Hispani dicimus, quem vulgo Itali, & Galli Millionem appellant, qua dictione & nos vtimur quo ad summam aureorum, & millionem aureorum dicimus millionem, id est, decies centum millia ducatorum, seu aureorum vulgarium, competenti vero vocabulo vtimur quo ad quadrantes, & marauellos nos sic Budæus libro secundo de Assæ, scribit: lingua nostra millionem vocat decies cetera millia. Latine dicere pollemus mille millenarios, vel, milies mille. Hæc ille, ex quo & idem significabimus dicentes, Chiliada Chiliadum, aut centum myriadas.

Extat & apud eundem Lampridium in eiusdem Helio Gabali vita, locus satis euidens pro Budæo aduersus Agricola, sic sane: Idem nunquam minus centum H. S. cenauit, hoc est, argenti libris triginta. Hæc Lampridius. Qui libedit, Aliquando autem tribus millibus H.S. cenauit, omnibus supputatis, quæ impendit. Etenim si locus hic de sestertis masculini generis foret intelligendus, minime conueniret tam vilis impensa immodicis Helio Gabali sumptibus quos historici passim improbant, & execratur. Hæc item sestertiorum summa par esset triginta libris argenti quantum meminit Lampridius, si consideremus, quod sestertii argenti libram efficiant. Sed & si de sestertis neutrius generis locos hic intelligatur, ut est vere intelligendus, adhuc appareret centum sestertia non tantum constituere triginta libras argenti, sed & multo plures, atque ideo Baptista Egnatius censet, illic legendum, hoc est auri libris triginta, ut minor sit lapsus, ipse vero legerem, hoc est auri libris viginti. Nam ex centum sestertis neutrius generis consistant viginti auri libris, & paulo plus. Si exacte obseruauerimus, qui auri libram efficiant, & deinde, quot argenteos denarios continet aureus, & quot sestertium neutrius generis. Quæ quidem omnia superius examinamus. Hæc etenim in re vetera illa tempora, & eorum æstimatio auri

ad argenti sunt examinanda, ut constet eorum sestertia nō-
tum esse vnam & viginti libras auri, habita illorum
temporum auri ad argenti ratione. Mille siquidem con-
temporū auri ex centum neutrius generis sestertiis,
habent numi auri ex centum neutrius generis sestertiis,
& sic viginti quinque mille argentei denarii. Ex his vero
aureis numis veteribus quadraginta octo efficiant auri
libram. Idcirco ex centum sestertiis constant viginti auri
libra, saltem non constant vna & viginti: desunt enim
octo auri.

Sæpe veteres scriptores solo adverbio numerali vsi sunt,
ut significarent totidem centena millia sestertiorum maf-
culini generis, que admodum ex eisdem auctoribus con-
stat. Sed vbi nomine numerali vtuntur in neutro genere
adiectiuo, tot sestertia significarunt, aut tot millia minorū
sestertiorum. Sic Iuuenalis Satyra prima:

--- Sed quinque taberna

Quadragesima parent.

Id est, quadragesima sestertia, aut quadragesima millia sestertiorū minorū, vt & illic adnotauit Cælius Curio in scho-
liis. Est autem hæc summa ex nostris quadrantibus, aut ma-
rauedinis quatuor computorum.

His liberabit omnibus vnico fere verbo Antonius Au-
gustinus li. 2. emenda. c. 6. ea deducens ad aliquot Iuriconsul-
torum responsa Latine & vere interpretanda.

Primum inquam, hinc constat intellectus ad l. propemodum.

de verbor. signifi. c. 1. Offidius in fin. ff. de legat. 3. quibus in locis,
centies aureorum, scriptum extat in hac significatione, vt
centies centena millia aureorum intelligamus. Hanc itidē

interpretationem in specie probat Haloander in Epistola
nuncupatoria Codicis Iustiniani: ex his, quæ proxime ad-
notauimus ex Budæo, cui consentit Andre. Alciat. lib. 3. dis-
posit. cap. 1. c. 2. idem Portius lib. 1. et si concise nimis scrip-
serit. Vt tamen non centies aureorum in dictis respon-
sibus, sed centum aureos legitur in Pandect. Florent. centies
aureorum.

Deinde in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. scribitur, Imperator
quoque noster Seuerus filij Flauii Athenagoræ, cuius bona
fuerant publicata, de fisco ideo numerari decies cetera do-
tus nomine iussit, quod ea patrem præstitisse dotis vsuras
allegasset. Decies centena millia sestertiorum numorū, hic
interpretatur: aut mille sestertia, quæ nostræ monetæ ef-
ficiunt decem computos.

Ad hoc idem conducit l. aui. §. pater. ff. de cond. & demonstrat.
Cum vxori, inquit Iuriconsultus, mandatum esset, vt mo-
rens filie communi decies restituere. Ita enim legitur in
Pandectis, & significatur in his verbis numerus is, qui com-
putus, aut milio quadrantum, aut marauedinorum dicitur,
vulgo aliter legitur apud Iuriconsultum.

Hinc deducitur vera interpretatio ad text. in l. cum hæres.
§. 1. ff. de statuliber. non est, inquit Paulus, statuliber, cum li-
bertas in tam longum tempus collata est, vt eo tempore is,
qui manumissus est, viuere non possit, aut si tam difficilem,
imo impossibilem conditionem adiecerit, vt aliunde ea li-
bertas obtingere non possit, veluti, si hæredi millies dedis-
set. Ita sane legit Anto. Augustin. assueuerans hanc quantita-
tem esse ditissimi liberi hominis patrimonium: nempe mil-
lies centum millia sestertiorum numorum. Quæ quidem
quantitas efficit mille cōputos, aut mille miliones nostro-
rum marauedinorum numerum, ac ferme duos miliones,
& dimidium aureorum numorum, quibus modo Hispani
vntur. Igitur conditio dandi hanc summam impossibilis
censetur à Iuriconsulto, tametsi frequens lectio, ac vulgo
recepta non millies, sed mille habeat, quæ faciliem inducit
conditionem secundum Antonium Augustinum. Mihi ta-
men nō ita facilis videtur. Nam mille significantur sestertia
neutrius generis, que efficiunt nostræ monetæ decē cō-
putos: ac fere 27. millia ducatorum aureorum. Et quamuis
nomen hoc mille, possit referri ad sestertos, & ad sestertia:
ratio tamen subiectæ materiæ, & loci ab scriptore tractati
nos docebit, vtram significationem admittat, qua ratione
vntur. Georgius Agricola libro secundo de ponder. monetar. Faci-
lis profecto esset conditio, ac vanus esset Iuriconsulti sen-
sus, si hoc in loco sestertios mille intelligeremus: vnde cū
mille sestertia intelligi possunt congruo sensu, lectio vul-
garis defendi poterit.

Eadem ferme ratione constat interpretatio l. lecta. ff. si certū
petat. vbi Lucius Titius accepit à P. Mevio quindecim mutua
numerata: quorū vsuræ imbi à Iuriconsulto examinantur.

Est etenim intelligenda hæc summa de quindecim sestertii
neutrius generis: quæ nostræ monetæ efficiunt centū
quinquaginta mille quadrantes, aut æreos marauedinos: ex
Romanis autem argenteis denariis continet ter mille, septingentos,
quinquaginta denarios: atque ita prædictam
summam constituit Andreas Alciat. l. b. 3. de punitio. cap. 2. c. 73
dicit. l. lecta. qui aduersus Paulum Castrensem, & alios rationē
vsurarum traditam expendit. Hoc ipsum fecere Gulielmus
Zagatus Selandus in relectione dictæ l. lecta. diligentius Anton.
August. lib. 2. emendat. ca. 10. eos legito: nec enim omnino in-
ter eos conuenit, quæ sit genuina lectio apud Iuriconsultū
in alio eiusdem responsi loco.

Ex his etiam patet propria interpretatio Iuriconsulti in
l. si quis stipulatus. ff. de solut. si quis, inquit, stipulatus fuerit decē
in mille, Decem enim sestertia intelligimus, tametsi hoc
in loco, vt in plerisque aliis summæ istæ, & numeralia
nomina, itidem & aduerbia exempli causâ potius, quam ex
rei gestæ veritate exponantur à Iuriconsultis, & legumila-
toribus.

Quam vero quantitatem, & numerum numerum dixi-
mus hæc adverbio simplici decies significari, eandem indu-
cit, & significat hic locutionis modus, decies centena,
id est, decies centum millia sestertiorum masculini generis,
atque ita decem Hispanos computos, seu marauedinorū
milliones, quod Budæus doctè tradit lib. 2. de Ase, vt hinc
plane constat, Horatianos interpretes, etiam viso Budæi
opere hallucinatos fuisse libro primo Sermon. Satyr. 3. su-
per illud.

Decies centena dedisses.

Hinc parco paucis contento, quinque diebus

Nil erat in loculis.

Nec tantum Acron, & badius in hoc fuere decepti, sed
& ipsi Lyncei adnotatores.

Verum post hæc quæ de sestertio diximus, oportet & de
talento agere, Græci enim vsi fuere hoc vocabulo ad pondus,
& ad numismatum numerum significandum, variaque
fuerunt talenta, sed omnia propemodum ad vnam formulam,
siquidem talentum sexaginta minas appendit cuiusq;
generis, atque ideo sicuti minæ pondus alibi maius est, & ta-
lentum ipsum, quod ex Iulio Polluce libro nono de rer. vo-
cabulis explicat Budæus lib. 4. de Ase, & Georgius Agri-
cola lib. 5. de ponder. Græcis. Quorum sententias Iummatum
hic referam ad æstimationem talentis constituendam ex
numis, ac ponderib. Castellani principatus.

Talentum igitur Atticum minus sexaginta minas Atticas an-
pendebat, quarum qualibet centū Atticas drachmas con-
tinebat, & ideo Talentum Atticum minus valet sex millia
drachmarum Atticarum ex argento. Hoc constat ex Pol-
luce, Festo, Fannio, & aliis, quos hac in re diligentissime ad-
ducit Agricola, nec dissentit Budæus. Est & locus elegans
ex oratione Lysæ contra Diogitonē apud Dionysiu Halicarnassæū
in eiusdem Lysæ encomio. Appendit ergo hoc
Talentum sex mille numos Regales argenteos iustissimi
ponderis, quibus aurifices, & fabri argentarii vtuntur, &
quorum octo iustam efficiunt vnciam apud nos: sic & hæc
ratione idem Talentum appendit nonaginta tres nostros
Marchos, & sex vncias. [Aurelius vero Cassadorus, lib. pri-
mo varia in Epistol. ad Boetium, de veteribus scribens; Sex enim,
inquit, millia denariorem solidum esse voluerunt. quo in
loco, nisi codex corruptus sit (quod non crediderim) talentum
istud nomine solidi significauit.]

Est & Talentum Atticum minus, quod est octogenarium, &
habet proportionem ad Talentum minus tertiarium. Sie ete-
nim appendit, & valet octuaginta libras centum drachma-
rum, aut octo drachmarum millia, secundum Budæum, &
Agricolam, qui in hoc conueniunt, qua ratione Talentum
Atticum maius appendit idem, quod minus, & tertiam al-
terius minoris partem: denique continet octo millia Regali-
um argenteorum iustissimi ponderis, quibus passim hac in
Repub. vtuntur argenti ponderatores.

Talentum Euboicum Festus scribit appendere quatuor millia
denariorum Latinorum. Cuius loci meminere Budæus lib. 2.
de Ase, & Agricola lib. 2. de ponder. moneta. ideo æstimabatur
hoc Talentum æreis nostris marauedinis centum sexaginta
millibus. Quod si Budei opinio de similitudine drachma-
rum, & denariorum admittenda sit, hoc Talentum appen-
det quatuor imille argenteos regales numos iustissimi pon-
deris ex numis Castellanis: at tamen si denarius septima

ex parte maior est ipsa drachma, tunc erit septima pars quatuor mille argenteorum adicienda. Quia in re sunt illa repetenda quae de denario, & drachma superius scripsimus. Sed idem Agricola, & Budaeus *lib. 4. de Ase*, ex Herodoto censent, Talentum Euboicum esse minus Attico Talento minori tribus minis, quadrante, minis autem hic intelligo libras centenarias. Sic sane Talentum istud Euboicum appendit quinquaginta sex libras centenarias, & septuaginta quinque; Atticas drachmas: qua ratione iuxta computationem istam continet Talentum istud quinque mille, sexcentas, & septuaginta quinque drachmas Atticas, & sic nostros totidem argenteos numos Regales iustissimi ponderis, quorum octo efficiunt vnciam integram, unde proxime accedit hoc Talentum Euboicum ad Talentum Atticum minus, atque ideo maxime subest suspicio, non satis certam esse Festi hae de re sententiam, aut eius Codices vulgo in denariorum numero vitiosos circumferri.

Talentum Aegineum decem millia drachmarum appēdebāt, auctore Polluce in *l. 1. 19.* quem Budaeus, & Agricola ad huius rei cognitionem testem adducunt, & ideo appendit hoc Talentum centum libras centenarias, ex nostris numis, & ponderib. habet decem millia Regalium argenteorum iustissimi ponderis, quorum octo integram vnciam appendunt.

Babylonium Talentum eisdem auctoribus valet septem millia drachmarum, totidemque apud nos valebit Regales argenteos numos iusti ponderis. Quamobrem poterit lector hic repetere quae de his Regalibus argenteis numis superius *capit. 2.* tractauimus, vt facillime talenta omnia possit nostris numis aestimare.

Syrium Talentum appendit, & valet mille quingentas drachmas Atticas, atque ideo totidem numos argenteos Regales iustissimi ponderis, quibus in Hispania vtuntur aurifices & fabri argentarii, quorumque nos sapissime mentionem fecimus.

Aegyptium autem Talentum appendit octuaginta libras Romanas, teste Plinio *libro 33. capit. 2.* Drachmas vero Atticas ad rationem nonaginta sex drachmarum pro qualibet libra, habet hoc Talentum drachmas septem mille sexcentas octuaginta, totidemque numos argenteos iustissimi ponderis, quibus in his regnis vtuntur, quorumque octo vnciam integram efficiunt. Denique appendit hoc Talentum centum & viginti Marchos argenti.

Rhodium Talentum, auctore Festo *lib. 5.* valet quatuor mille & quingentos denarios, iuxta quam rationem poterit a nobis aestimari centum octuaginta millibus quadrantum, seu maraedinorum, quibus ex aere vtuntur, & de quibus in huius operis *cap. 1.* tractauimus. Ego vero quod & Agricola sensit, hos Festi denarios drachmas esse interpreto r Atticas & ideo hoc Talentum aestimabitur apud nos quatuor mille, & quingentis argenteis numis Regalibus iustissimi ponderis, eorumque ratione constabit facillime huius Talenti aestimatio.

Siculum Talentum vetus quatuor & viginti minas id est, libras centenarias valet. Nouū vero duodecim, auctore Suidam, cuius & Agricola meminit *l. 2. de ponder. monet* vetus ergo appendit bis mille, & quadringentas Atticas drachmas, totidemque nostros argenteos numos Regales iustissimi ponderis, libras Romanas viginti quinque: Marchos vero, quibus vtuntur, triginta septem & dimidium. Idcirco poterit facillime constitui pondus, & valor Talenti Siculi noui, cui id dimidia ex parte sit minus Talenti Siculo veteri. Hae sane ita constituenda sunt, si apud Suidam legamus minas, aut numos. Budaeus, etenim *lib. 4. de Ase*, nō minas, sed numos legendum esse apud Suidam censet ex Iulio Polluce *lib. 9. de rer. vocabulis*, cuius autoritate opinatur, Talentum Siculum maius, & vetus senas drachmas valuisse, nouum ternas: & quia Budaeus in ea est sententia, vt denarium parem faciat drachmæ Atticæ, & Pollucem de numis sestertiolis intelligit, plane significat, istud Talentum vetus aestimari sex denariis Latinis, nouum vero tribus, atque ideo erit satis facillime & diuersa huius Talenti aestimatio.

Talentum Byzantium apud Vitruuium *lib. 10. cap. 31.* centum viginti Romanas libras habet. Huius meminere Budaeus *lib. 2. de Ase*, & Agricola *libro secundo de externis ponderib.* qua ratione huius Talenti pondus constat ex vndecim mille, quingentis ac viginti drachmis, aut sane ex centum octuaginta Marchis, quorum quilibet appendit octo vncias, vt nos semel admonuimus.

Apud Hebraeos Talenti pondus duplex fuit. Talentum equitum *Sanctuarij*, quod pendeat centum minas Hebraicas, & Talentum *Congregationis*, quod quinquaginta: vt rumpitque autem hoc examen testimonium Iosephi *libro tertio antiquit. cap. 1. tit. 1.* qui hoc ipsum expressim explicat. idem probat Ceterius Agricola *libro 2. de externis ponderibus*, quo in loco, quod Exodi, & ex Magistro Salomone, quilibet autem mina Hebraea pendeat sexaginta Siclos, quorum quilibet quatuor efficit & habet Atticas drachmas, atque ideo quilibet quatuor bra Hebraea siue mina appendit duas libras Romanas ac dimidiam, quod Iosephus asserit *libra 14. antiquit. cap. 1. duodecim* qua quidem perpensa ratione, Talentum Hebraeum manuum, totidemque nostros ex argento Regales iusti ponderis numos. Minus autem Talentum Hebraeum appendit duodecim millia drachmarum, totidemque numos argenteos. Atque haec de Talento Hebraeo ex Agricola diximus, patet si Budaeus *libro primo de Ase*, diuersam rationem hac in re sequatur. Sed & haec obtinent quo ad Hebraeum Talentum, sed numus aureus apud Hebraeos & Talentum non pondus, ita quidem Talentum vbi non pro pondere, sed pro numo aureo apponitur, Siculum significat id est, statorem aureum quatuor drachmarum, quod Budaeus *libro quarto de Ase pro nono de preparat. Euangelij, cap. 4. tit. 1.* Deinde adducit Pollucem, qui *libro nono* scribit, valebat autem Talentum auri tres aureos Atticos, argenti vero sexaginta minas Atticas. Aureum autem Atticum valet duas drachmas auri, quas appendebat, quod idem Pollux scripsit. Sed & Homerus *libro 23. Iliad.* Talentum auri pro summa non magna posuit, quod Ilichi *libro nono* adnotauit interpres. His accedit quod de Siculo Talento paulo ante dicebamus, vt hinc constet, Talentum non tantum pondus significasse, sed & numum non multi valoris, nec summae. Hoc & prater Pollucem Festus adnotauit scribens, Alexandrinum Talētum voluisse duodecim denarios, seu drachmas, Neapolitanum sex, Siracusanum tres, Rheginum victoriarum, & sic quinarum vnde Idem & Agricola obseruat *libro secundo de ponder. & temperat. monet.* Atque haec de Talentorum ratione, ex qua expendi poterit Plutarchi locus in vita Pauli Aemilii, dum si inquit Tuberoni genero argenteam phialam quinque Talentorum pondus largitus est: & haec ex Latino interprete. Graecis etenim codex quinque librarum pondus, nō quinque Talentorum meminit, idem Plutarchus in Apophthegmatis.

SVM MARIO DEL CAPI- TVLO SIGVIENTE.

1. Marauedi Castellano nuera y viejo como se han de estimar y apriciat segun una opinion.
2. Reducentse à concordia algunas leyes Reales cerca de esta materia.
3. Notansi en particular algunas cosas, conforme a esta opinion.
4. Marauedi bueno y marauedi de oro, como se han de estimar.
5. Pespiones que moneda ayau sido.
6. Toma se otra manera de apriciat el marauedi bueno y el oro y el Cera.
7. Suelos que moneda ayau sido y como corresponden a las monedas, que agora estimamos.
8. Resolucio de lo dicho y examinandu conforme a las dos opiniones.

Capitulo quinto, en el qual se declarand algunas monedas antiguas, y modernas de estos Reynos.

EN los quatro capitulos passados he trabajado reducir las monedas antiguas de los Romanos, Griegos, y otras gentes, a las que al presente en estos Reynos se usan y corren, y han corrido cincuenta aynos, atras, no haziendo mencion de muchas monedas que en estos Reynos de Espanna se labraron y corrieron en tiempo de los Godos y despues de ea, de las quales se haze memoria en las leyes y Coronicas antiguas de estos Reynos con harta obcuridad, por no declararse todas vezes el peso, ni valor de ellas. Por tanto usando de volgar Castellano que por breuidad examinar el peso y valor de las dichas monedas, reduciendolas a las que al presente tratamos, y vñamos.